

СТАРИ НИШКИ ГОВОР

ЦРТИЦА ИЗ НИША

- ЈЕЛЕНА ЈОВ. ДИМИТРИЈЕВИЋА -

СВЕТИ ПАНТАЛЕЈ

Убав ли ти је овај наш Ниш, Бошке. А па што су му села и манастири наокол - мани се!

Не си можеш да знаш, да ли је по убаво да искочиш у Кутину, је л' ти у Бању, у Сићево, је л' ти у Св. Петку, А свуде можеш с'га колај да отиднеш, максу у добри дни, јербо т'га шетњи воз приписка јоште од зору.

А зар Панталеј неје убав?

Убав, мајке, убав. Да те је милина у њег да излгнеш сваки пут, к'да је па храм на цркву, најповише, Истина, за њега нема шетњи воз; ама, ако, он си је па близо. Можеш, ако ти иска душа, је л' ти немаш паре за партонцију - пеш. Оној пусто зеленило, па ладовинка, па вода. Жи' ми Бог, вода си му је око Св. Илију ладна, како око Волице! Лед ништо друго, та затој си наши мужи викају: „Панталејска си је вода за ладење вино - бата варошки.“

Ако искаш у добар д'н да се одмориш и на своју душу веселбу да најдег - излгни из Ниш. Што има у град, кажи ми? Парк, каване; пусте каване на све стране; седи си пред њи, гледај, пи пиво, озборуј и гутај си оној грацко прашиште, што се диза од госпоцки фустани дори до небо.

Ми смо си, братке, јоште од време научени да искачемо лете: у поља, у ложа, у села и у манастири; да седимо, појемо и ручамо; а колико поручамо у поље за јед'н д'н, две ми очи, не можемо у град за недељу!

Како сваку годину, такој и овуј; отидомо на панталејски собор јоште спрема Св. Панталеја.

Да рекнеш да отидо с'с домаћина ми сама, неје. О'с нас беше: мије друшке и притељице, њини мужи и чеда гим. Понесомо вечеру и па што ни треба јутре за ручк. А к'д тамо народ, мани се! Оди све стране поврвеја, како и ми, јоште одвечер. Црквена авлија пуначка је; а у цркву, дори до мрак, загуљило се. Никoliko пут с'с друшке

ми и пооди и врћа се; муку видомо дор улегомо та си запалимо свеће: на живи за здраве, на мртви за душу, и помолимо се на Господа, Св. Петку и Панталеја.

После поручимо вечеру. А за вечеру, ако ме питујеш, што ти неје! Пишин чорба, па пуњете полпрке, па шотке на љувеч с'с пиринч и црвени френци, па руске на подварак, па на р'жањ печени јагањци и прасци, па погачке и сирење, па пите, па татлије, па... виће кој си је што имаја, оној си је и поручаја.

По вечеру селци ударише у играње, грађани у чурење дуван и пијење каву. Што па ми, грађанке милујемо каву, мани се. Ако па питујеш, да ли чуримо дуван, неје. Има, чур, ама које? Ете оној сироте, што у турско време беу турске измењарке. А друге, чорбаице, чуваја Бог! Дуван си је за анаме. Која би си пак чурила, а неје у Турци измет праила, она си, викамо, да прошћава твоје лице, неје рзелија.

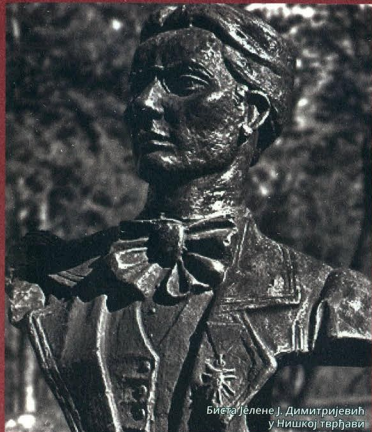
На Панталеј млого си којешто видео и чу. Јако ми мерак беоше за све, за ово!... Баш ћу да ти испричам ништо; ама ти немој да мислиш да си је вика прикажња. Не-е-е, овој си је истина.

Има си Дика Ставрину сина Миле.

Има си Парашкева Гачина к'ерку Гену.

Аман, Генче, гугуче: младо је како пиленче, убаво како ружица а итро како Нишава - ин не стоји, та затој си гу, безбеле, замиловила на Дику Ставрину син, ете тај Миле.

Миле си је, две ми очи, како ники рслан, а младе је како капка - мустаћи па

Бистра Јелена Јов. Димитријевић у Нишкој терћаји

с'те ж'кнули. Оној су му пусте очи црне како трњинке, а крулне како у сокола, та к'д погледа у њи Генче, зацрвени се, како онај страна на петровку, што је обрнута накуде слунце. А да гу пита човек зашто црвенеле, не би умејала да одговори. Мајка гу је чувала такој, како се чува у кафез кумрија.

А па што се убаво носи тај Миле! Носи се како Турчин! Жа' ми Бог, како да неје терзија, нити прилега на сина терзискога, но на госпоцкога. Истина, мало је причапк'н, ама, ако ће: мушко је, ајамија је - приличне му.

Ете мајка му, баш тај Дика Ставрину, јед'нпут сама казуеше, дек у недељу, је л' ти ники други добар д'н, по половин саат стоји спрема огледало, та си диза косу на ларму и маже веће и мустаћи с'с никав'н мас', што се вика помада. „А па к'д стане - ете вика му мајка - да си дуздисује утласану кошуљуку и да си удурисује немачке аљинке, две ми очи, треба му два саата. Купим си му за подручк пењерлије, а оне, чекајећи на њега, остину како лед. Ама, ако, не бригнем се; неје комарџија нити пак коцкар; а од пиће пије саде воду.“...

...наставак на 22. страни

www.facebook.com/SlovoJuga

@SlovoJuga

@SlovoJuga

СЛОВОЈУГА.СРБ

www.slovojuga.org.rs

НИШ У ПРИЧАМА ЈЕЛЕНЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ

Јелена Димитријевић (1862-1945), песник, приповедач, романисер, путописац, журналиста, преводилац али и друштвени и национални радник, била је, коренима по мајци, из познате алексиначке породице најбогословније и окружног судије, оберкнеза Милоша Иковића. На крштеноу је добила име Ленка, а од 1883. потписује се као Јелена.

Из времена свог одрастања у патријархалним срединама Крушевца и Алексинца XIX века, Јелена Миљковић (Кнез-Милојевић) понела је, поред племенитих особина, високо родољубиво-слободнаосећање што нарочито долази до изражаја у њеним делима, посебно у онима из нишког живота. Отуда, кад износи своје литерарно подсећање на први долазак у Ниш 1878. године, књижевни израз у родољубивом заносу делује романтичарски патетично. Међутим, то је стварно осећање шеснаестогодишње девојке у сусрету са реалношћу једног времена (тек ослобођеног града. Била је то покрета Нишу, за Богослужење у ново-освећеном Саборном храму на Благости, 7. априла те године, о чему пише на самом почетку епитолавног дела Писма из Ниша о харемима:

„Често, врло често, па и сада мислим на то: како ми беше, кад му се први пут, после непуна три месеца од његовог ослобођења приближиш... Кад угледах мило ми место, кад чух где мој брат усхићен узвикну: „Ево нам Ниша!“ неопишан ми радост обузе срце... Ја задрхтах, успрех се да га боље видим, раширих руке да га загрлим и, клонух: наслоних главу на груди моје остареле мајке; обе се залпакасмо...“

Овај дубоко патриотски доживљај само је израз њеног слободарског бића, какав она носи и за друге поробљене крајеве.

Крчанан Јеленин долазак у Ниш био је удајом за потпоручника Јована Димитријевића, 1881. године. Венчање је било у Цркви Св. Пантелеја. У Нишу је књижевница мањим се супругом живела, са Јеленин прекидама, следећих 17

година. Њен живот у овом граду изражава се кроз широк вид ангажовања. Поводом јубиларне тридесетогодишњице стваралаштва у Београду (1898 – 1928), читаво у бројним тадашњим гласилима о њеном раду уопште, па и о дељану у годинама проведеним у Нишу. Ту је активно учествовала у организовању Подружине Женског Друштва. Затим постаје и чланица, најмлађа у Нишу, огранка Подружине београдског Женског Друштва. У исто време, радећи на свом усавршавању, од 1883. године учи приватно француски, немачки, и турски језик, које данас говори, поред енглеског, италијанског и грчког.“ Треба истаћи да је она у Нишу узметно овладала локалним жаргоном, то су неке приче из овог миљеа таа и написане, а за неке је потребно већ од наслова објашњење са преводом на савремени језик.

Међутим, значајно се њен књижевни почетак везује за прво објављено дело, „причу“ у стиху, „Баба-Краса у мој зман и с’га“, коју је публиковала у Божићном броју часописа „Видело“ 1892. године. Инспирисана саборном становника у Нишу, нарочито у турским харемима, она од писамна са Ниша ствара романско дело са етнографским карактеристикама, насловљено Писма из Ниша о харемима, које је објавила је у Београду, 1897. године. Ту је, пре свега, осветљен положај жена у харемима, дотле табу-тема у литератури за читаоце изван муслиманског света. Даље след: приповетка Свети Пантелеј (1897), приповетка Српска девојка (1900), новела Ђул-Марикина приказња (1901), приповетка Николаш Малебашаја (1903), приповетка Батка Бунча и стринка Мариче (1905). Затим, објављује збирку прича: Фата-султан, Сафи-ханум и Мејрем-ханум (1907). У наведеној скупини прозних дела, Јелена Димитријевић, преко извесних презентација, литерарно представља трансформацију и места и људи у историјској сцени од XIX према XX веку, у локацијски омеђеној територији јужне Србије.

Припремила: М. Митић

СТАРИ НИШКИ ГОВОР

Наставак са задње стране...

ПРТИЦА ИЗ НИША - ЈЕЛЕНА ЈОВ. ДИМИТРИЈЕВИЋА - СВЕТИ ПАНТАЛЕЈ

Мајке си на овуј младину несу па разбрале дека ги се чеда милују. С’с куће несу близо, а несу баш ни далеко. За Миле пак, нема више - красно!

Поде ли на дућан собајле, при Гениному татку врата мора да пројде; врћа ли се од дућан на акшам, па туј мора. К’д погледаш, све туј. Мило га, Бошке, мило, максуз ујутру.

Он иде, а Генче, у бело сукно - а по ники пут, под турски, у пембе шалварке - у т’нку кошуљу и јелеченце, у л’нке на босе ножице, закитена на чело с’ зумбул је л’ ти ружицу, на коју је цвећку к’д време, оди од леју при леју, послутије цвеће и поје.

„Гена мајку љуто куне:

Проклет’ да, си, стара мајко,
Што ме даде у Лесковца!...“

Поје си она једн недељник, баш туј песму поје, а тике ники од сокан’я врата:

- Ашкосу, мори Генче!

Она си се устресе, обрну, опази Миле Дикино, поцрвене и скоро се словедну та откиде једн бел шарко-каранфил.

Миле си застајује при врата и крото збори:

- Генче, мори Генче, нећеш у Лесковца, не бригни се! Ја па зашто сам мушко, краљска војник: ако нећу да могу онакој, с’с благи речи, ћу те па грабим.

- Ајде, бре, чац’нку, све такој збориш, па ништо, - рече му, ете, Гена б’ојем срдито, гледајтеи науке кућу, зар да си ги ту не опази мајка гу.

- Зборим, искам, а стра’ ме да поменем при татка и даду ми.

- А ова мо викаш: мушко сам, краљски сам војник. Јаз’!

На њега Генини речи млого лошо паднуше, та си њаше преко праг - у обор при љума.

- Бегај, Миле! ... Куде ћеш?... Дада ми те њеќка опазила и млого се на тебе раскрила, — узе Гена да збори и да се устресе: ништо од стра’ да, да си ту мајка не види, ништо па од радос’, што познава колико гу Миле милује.

- А ти ти, Генче, заш’ остављаш врата отворена?

- Зар ги ја заради тебе остаљам?

- Па заради кога?

- Заради симицију. Свако јутро за подруч’к купимо по једн симит: и на мене и на даду и на сви деца.

- А зар можеш да подрукујеш? Како можеш без мен’ да ручи и па да вечераш?

- Море, мани се!... Бегај, Миле, живи ти бо!

- Нећу, Гено, живи ми ти!... Л’јеш ме, Генче, да си оставила врата отворена за ради симицију. Ама буди л’јеш мене, кажи, цанам, заш’ л’јеш себе?

Гена си ћути.

- Не ли ме л’јеш, Гено: неје заради симицију?

- Неје, - прозори девојченце кратачко и искида завалију шаро-каранфил.

- Е, фала ти! Да ми си жива!

- И та да си жив!

- Скоро, скоро, нака си ми на татка и даду невеста!

- Ако да Бог, та си ни падну венчила од Бога...

- Ако да Бог... Ње падну... Остани збогом, Гене!

- Ад’ с’с здравје, Миле!

Наставак из претходног броја... (3. део)

ПТИЦА ИЗ НИША - ЈЕЛЕНА ЈОВ. ДИМИТРИЈЕВИЋА

Ете си га виће и
Св. Панталеј

СВЕТИ ПАНТАЛЕЈ

Јоште од вечер, не ли ти рекну, народ поврве. Поврвеше и селци и грађани, та се собрале на сабор. Међу народом видоше се и Милини и па Генини.

Не знам да ли тике онакој, је ли ти максус простреше си Генини голем килим туј, близо до Милини.

Генче, девојче, како Нишава, ич не стоји: бре тури си софру, бре принесе једно друго, што треба; бре посла си своји та измише руке; бре послужи ги с'с рачију лимонију; бре доноси манџу по манџу; бре служи ги с'с винце; бре... не знам виће: работи, работи, а покрај софру ич не седе! Слуша, стоји - гови си ги како селека невеста

А Миле, што ти је, Бошке, мушко, седнуја! Зојка, сестра му голема, и па Јолка, малаја - слушају; а он узевеја појам да руча вечеру а ич ништо не поруча. Ч'с по ч'с, па тике очи у Гену. И гугученце у њег' николоки туг погледа. Ама како? Крадећин, испод очи, па како славеј пиленце летка.

Жи ми Бог, оди си - а под себе земљу дори не т'ца! Тике, ако си се у њума загледаш, ће си опазити дек си неје како што беше: на њојни обрачки не ги има онај пембе ружиче.

По вечеру узеше си играју.

Ста је Србија слободија: ној ги фати, а они си играју како у полови д'н. На једну су страну селци уз гајде и дудак; на другу грађани уз кемане, а који су па подолце, уз гоч и зурле.

И Гени си отиде у оро. И Миле си појде, а Дика си га врну та му усудје прозбори:

- Жива ти ја, чедо, не фајај се до Подрипкину унуку!

Да гу беше чула боба Цветурка (и она си је туј), ћаше си гу изрезити. Ама Дикин с'мет, та гу не чу.

Миле си је млого добар, послуша си даду, не фати се до Гену, ама - ни у оро си не теја до отид-не.

А боба Цветурка ч'с по ч'с, па тике ништо си друе усудје. Овај се гоца ми ти сидуше, и спрема месечину се познава дека се устресује.

А боба Цветурка пак, како боба Цветурка, ђавол је та виће нема; задева се око своју невесту, помиње никак на зелени и црвени редови чорале, па узне та си се колико може насмеје.

Дика си гу пак звикала:

- У, мори стринке, па ти!

- Што је си јано? - Две ти очи, заш' се млатиш! И ти ли ћеш си како Подрипка? Не ли те је ста' да уле неш јутре у цркву, та да се молиш на Бога и Св. Панталеј?

Дика си ћути.

Боба Цветурка си па и на Ставри, Милиного татка ноћске ништо млого усудје; он се не срди, саде си фајка мустаби.

А к'да виће пред легане, ђавол си баба - шуткуи! Куде је?...

Ја ги! Ја ги! Поље, две ти очи! Који ли су оној доле, при чешму? Не прилегају ли ти на боба-Цветурку, Подрипку ил... Трећи се види, како да је Подрипкин син јединак, ете Гаче...

***

Јутре-д'н, на Св. Панталеј, јоште се не беше слунце дигнуло, а издиза се с'в народ, и селци и грађани. Скоро си појдоше на чешму, та си се измеше и прекрстише; обухосе си у аљине што ги ич не носу у делници, слеу е добри дни. Спраши се; старке се Нишлице с'с босяк зажитише - а у уста си никој ништо не тури: јербо ће си узну нафору - и улегоше у цркву. Звонко си је виће јед'н пуг.

Бошке, туго, к'д ста' да бије, узе да јечи и Виник и Чумурлија! Красна ти је Србија слободија!

Звона бију, прангије пуцају, народ оди у цркву раат: не стра'је од диндушмани, Турци, нити га пак чувају турски заптије одокол.

Нака си је фала за овој на Бога благога и милостивнога!...

И Милини улегоше у цркву, и Генини.

И Миленце си ћаше улегне, па си се обрну: боба Цветурка си га потегли за капут. Каза му ништо усудје, а т'га гоца ми ти јако прозбори:

- Ама пишин се, мајке, помолни на Бога и Св. Панталеј.

Миле си скиде шашир, прекрсти се и улезе у цркву. Стаде при даду, а она си га не опазити: прекрстила руке, гледа у Св. Богородицу и њојно чедо.

- Дадо!

Дика си се устресе, а не обрну се.

- Дадо, блага дадо, - па вика Миле, опрошћавај на Подрипку, ба-бу Генину!

Дика си ћути.

- Ете, викаш, дек Подрипка нема душу; па зар и ти, дадо, да гу немаш? Како ћеш после да гледаш улице Господа и Св. Богородицу?

Дика си се тике уустресе.

- Опрошћавај гу, дадо, заради своју душу, заради Бога и Богородицу!

Искочи попа Младен с'е кадилници.

- Нака си на сви опроштен! Нака си благосовен и нак ти је честито, синко Миле! - збори Дика крстеји се, гледајећи у кадилницу, у Св. Богородицу и њојно чедо.

Миле пак од голем радос' не зна што напраи. Узе да се буга кроз народ, а не зна куде ће! Ете, буга

си се, буга - на тике шашир та на глави!

- Еј, могоар! Крисјанин ли си, стока ли си: што ће ти у цркву шашир на главу? - звикају ма јед'н старац, аџија.

Миле, две ми очи, хаја је да пад-не. Скоро скиде шашир, пробута се до икону на Св. Панталеј; прекрсти се, пољуби гу, ту и си на њу-ма бел стопарац, па излезе.

И црква си се пушти.

Св народ појде да излегне.

И Милини излегоше, и Генини. Ако пак питујеш што би, не знам: о уојнај ситанјарод загубише се:

А к'д горе, у ладовнику, под сидве, на голем, цврени килим - седнули су сви, цумле.

У-у-у! Што је овој? Што би?!

Како што би?

Не ли виде дек се Миле и Генче радују, како трогодишњаџици за алву? Не ли си опазити, к'да се пољуби Милин татко с'с Гениного татка, и Милина мајка с'с Генину мајку. На боба-Подрипку си Дика пољуби руку, оваја па њума у образ, а боба Цветурка си тике приљепска с'с јавој, исто како Миленце к'д беоше малечак за кравај.

И притељице си се пољубише с' претељи. (К'да се пак, казује боба Цветурка, пољубила Дика с'с Гаче, она си је, ете, станула у лице како црвена копина).

На боба-Цветурку си па пољубише руку онаја други по јед'н пуг, а Миленце могоаренце и Генче гуче - седом пут!...

Испече си се работа, измири ги ђавол боба Цветурка... Јо-о-к, неје она, тике Бог и Св. Панталеј. Дадоше си Гену на Миле.

Нака ти је честито!

Амин, да Бог да!

* Крај *

Укључи се у дигитализацију
речника старог говора
Ниша и околине

www.slovojugars.org.rs/recnik

#БудиОдговоран
Речник старог говора Ниша и околине - Постани сарадник, додај реч и њено значење